

Maa- ja metsätalousvaliokunta

[MmV@eduskunta.fi](mailto:MmV@eduskunta.fi)

Saamelaiskäräjien lausunto Valtioneuvoston selonteosta Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma, VNS 7/2022 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan pyyntö kirjallisen asiantuntijalausunnon toimittamiseksi 7.11.2022

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Saamelaiskäräjien kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien Valtioneuvoston selontekoa VNS 7/2022 vp Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma.

Saamelaiskäräjät kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa seuraavaa:

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa on keskeistä kansallista lainsäädäntöä käsittelevässä luvussa todettu uuden ilmastolain myötä perustettava saamelainen ilmastoneuvosto ja sen funktio ilmastopoliittisten suunnitelmien tietopohjan tuottamiseen ja arvioimiseen. Lisäksi on eritelty saamelaisten asema alkuperäiskansana perustuslaillisia perus- ja ihmisoikeuksia koskevassa kohdassa. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma onkin laadittu siten, että se vastaa mahdollisimman pitkälti uuden ilmastolain mukaisia vaatimuksia, kuten suunnitelman s. 7 todetaan.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman päämääränä on kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti edistää maankäytön, metsätalouden ja maatalouden siirtymistä kohti ilmastokestävyyttä eli päästöjen vähentämistä, nielujen aikaansaamien poistumien vahvistamista sekä sopeutumista ilmastomuutokseen. Saamelaiskäräjät pitää päämäärää hyvänä ja näkee luvuissa 7.1.–7.11. esitetyt toimet pääosin myönteisinä yleisestä näkökulmasta. Suunnitelmassa ei eritellä saamelaisalueen maankäyttöä koskevia toimia tai tavoitteita, mutta esitetyt toimet voivat koskea em. aluetta.

Saamelaiskäräjät esittää seuraavat huomiot ehdotettujen maankäyttösektorin toimenpiteiden osalta.

Toimenpide 7.2.3 Metsänraivauksen rakennetuksi maaksi vähentäminen alueidenkäytön ohjauksen, kaavoituksen sekä vaikutusarvioinnin kehittämisen avulla. Toimenpide on myönteinen saamelaisten kotiseutualueen kannalta. Matkailurakentamista on viime vuosina pyritty suuntaamaan 'luonnon helmaan' eli alueille, jotka sijaitsevat etäämmällä taajamista ja matkailukeskuksista ja joilla mielellään saa sijaita metsäluontoa ja vesistöjä. Rakentamisen keskittäminen vähentää myös autoliikennöinnin tarvetta ja lyhentää ajomatkoja. Liikenteen päästökehityksen kannalta matkailurakentamisen sijoittaminen 'luonnon helmaan' ei ole kestävä. Toimenpide käsittää informaatio-ohjauksen eikä sille osoiteta erillisresursseja. Ohjauskeinon onnistuminen edellyttää seurantatyökalun luomista ja raportointivastuun osoittamista.

Maatalousmaan osalta suunnitelma sisältää maaperän hiilivaraston ylläpitämistä koskevan toimenpiteen valmistelun (7.4.4 Vetetään huonotuottoisia, paksuturpeisia peltoja ja suonpohjia ilmastokosteikoiksi). Toimenpide tai toimenpidekokonaisuus käsittäisi maanomistajalle

ekosysteemipalvelun ylläpitämisestä maksettavan korvauksen. Pohjoisen Lapin huonotuottoisille metsätalousmaille vastaavaa toimenpide olisi tervetullut. Yksityiset maanomistajat toivovat mahdollisuutta saada tuottavuutta metsämaailleen myös muilla keinoin kuin metsänhakkuun kautta. Toimenpiteen 7.4.4 rahoitus on budjettirahoitusta ja vastaava rahoitusmalli sopisi huonotuottoisella metsätalousmaalla toteutetulle hiilivarastopalvelulle esimerkiksi hiilikompensaatiokohteena.

Toimenpiteellä 7.3.2 Heikkotuottoisten metsitykseen soveltuvien peltojen metsitys voi olla jonkinasteisia rehuntuotantoa Pohjois-Suomessa vähentävä vaikutus. Toimenpiteen ei arvioida koskevan laajoja alueita (3000 ha Pohjois-Suomessa). Rehuntuotannon keskittymiskehitys ja sen myötä tuotannon siirtyminen etelämmäksi voi entisestään vaikeuttaa lisäruokintaan käytetyn poron rehun saatavuutta saamelaisalueen paliskunnissa. Saamelaisten kotiseutualueella ei ole mahdollista saada pinta-alatukea porojen rehuksvien viljelyyn ja lisäruokinnassa käytettävä rehu joudutaan aina erikseen ostamaan viljelijöiltä. Toisaalta nurmiviljelyä koskevat toimenpiteet voivat lieventää tilannetta.

Metsien lannoitus voi olla ongelmallinen toimi luonnon monimuotoisuuden ja poron hyödyntämien kasvien kannalta ja lisätietoa tarvitaan ennen lannoitusten toimeenpanoa. Toimenpide 7.5.3 kohdistuu suometsiin (tuhkalannoitus), kun taas toimenpide 7.10.2 kohdistuu kivennäismaametsiin. Jälkimmäisessä hyödynnettäisiin suoraa typpilannoitusta. Tällaisella lannoituksella voi olla heikentävä vaikutus pohjoisen karuille kankaille ja niiden kasvillisuustyypeille. Nämä metsät ovat poronhoidolle hyvin tärkeitä ja tulee varmistua, että lannoitustoimilla ei heikennetä niiden tilaa. Mahdollisilla typpilannoituksen monimuotoisuusvaikutuksilla voi olla heijastevaikutuksia metsäluontotyyppiin ja sen hyödynnettävyyteen (muuta karun kankaan tuottamia hyötyjä ovat marjat, lähinnä puolukka). Toimenpiteessä huomioidaan kuitenkin ilmastovaikutusten lisäksi myös monimuotoisuus ja vesistövaikutukset. On myönteistä, että huomioidaan vaikutukset monimuotoisuuteen kuten myös seuranta.

Hiilen sidontaa ja varastointia sekä päästöjen vähentämisen markkinoita sekä kannustimia koskeva toimenpide 7.7 on myönteinen. On perusteltua laajentaa toimenpidettä kattamaan pohjoisen Lapin metsätalousmaita niihin kytkeytyvillä kehittämishankkeilla ja piloteilla. Tutkimuksin on todettu, että metsätalous ei ole kannattavaa ja metsien hyödyntämisen hiilensidontaan on pidetty järkevänä vaihtoehtona. Tämän vaihtoehdon realismi edellyttää myös yksityisille metsänomistajatahoille suunnattuja hiilensidonnan kannustinjärjestelmiä. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että hiilensidonta / hiilivaraston ylläpitäminen otetaan laajasti osaksi metsämaan metsätaloudellisia hyödyntämistapoja ja että metsän tätä funktiota edistetään muutoinkin kuin suhteessa metsän kasvun ensivaiheisiin (siementen ja taimien jalostus, vrt. toimenpide 7.10.3). Ohjauskeinojen ja kannustimien kehittäminen nimenomaan uudistuskypsän ja vanhan metsän hyödyntämiselle hiilensidontaan ja hiilivarastona on tärkeää myös luontokadon näkökulmasta. Metsän uudistuminen saamelaisten kotiseutualueella on erittäin hidasta ja on esitetty huolia sen suhteen, miten ilmastomuutos tulee vaikuttamaan vanhojen metsien uusiutumiskykyyn.

Ylläesitettykin viittaa siihen, että on tarvetta sellaisille toimenpiteille kuten toimenpide 7.9, joka koskee käytännönläheisiä kokeiluja ja tieteellisen tiedon jalkauttamista. Selvitystarpeita nousee myös suhteessa toimenpiteeseen 7.10.6, joka koskee hiilivarastoja pitkäikäisissä puutuotteissa ja -rakenteissa. Tämä sinänsä myönteinen toimi voi periaatteessa lisätä metsänhakkuutarvetta. Puurakentamiseen tarkoitettu puu tulisi tällöin korjata varovaisin poimintahakkuuin tai muita peitteisen metsänkasvatuksen keinoja hyödyntäen.

Toimenpiteitä 7.11.1 ja 7.11.2 voisi tarkentaa täsmentämällä niitä suunnattavaksi maankäyttö-sektorin osa-alueiden toimijoille eli räätälöidä koulutusta, neuvontaa ja viestintää metsätalouteen, maatalouteen, luonnontuotealalle, jne. sopiviksi.

Suunnitelmaa toimeenpantaessa on sen vaikuttavuutta ja vaikutuksia syytä tarkastella saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien näkökulmasta. Tämä ilmentää uuden ilmastolain periaatetta, jonka mukaan ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän tavoitteita ovat päästövähennykset (2 § 1 mom. kohdat 1–3), sopeutumistoimet (2 § 1 mom. kohta 4), ilmastotoimien oikeudenmukaisuus (2 § 3 mom. kohta 1) ja saamelaisten edellytyksien ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuria turvaaminen (2 § 3 mom. kohta 2). Saamelaiskäräjät esittää seuraavaa täydennystä luvun 9.2 Seuranta toisessa kappaleessa olevaan listaan: *Seurantamittarit suunnitelman vaikutusten arviointiin saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien, saamelaisten perinteisten elinkeinojen ja saamelaisten kotiseutualueen elinolojen kannalta*. Saamelaiskäräjät pitää tätä perusteltuna, koska suunnitelmassa on pyritty huomioimaan uuden ilmastolain vaatimukset.

Leo Aikio  
*II varapuheenjohtaja*

Tiina Lovisa Solbär  
*vs. ympäristösihteeri*

Puheenjohtaja siirsi asian II varapuheenjohtajalle 15.11.2022. Lausunnosta päätti II varapuheenjohtaja Leo Aikio 14.11.2022.